

117. Csengele, Czibolya-tanya

(Csongrád megye) I

Csengele településtől 1 km-re K-i irányban, az úgynevezett Pántlika út É-i oldalán fekvő lelőhely (M5 56., MRT 12/11) megelőző feltárását 2003. június 24. és július 8. között végeztük el. A szerződött terület nagysága 5000 m² volt, amelyből 4693 m² területet tártunk fel.

A lelőhely ÉK-i és D-i végében található enyhe kiemelkedéseket teljes egészében lehumusztoltuk, a közötté fekvő lapályos részt 3–5 m széles kutatóárkokkal sűrűn átvizsgáltuk. A lelőhely területén korábban szőlőt telepítettek, aminek során a talajt mélyen felszántották. A lehumusztolt felületen még 60–80 cm mélyen is jól látszottak a sötét színű, egymással párhuzamosan futó szántáscsíkok sötét elszíneződései.

Összesen 17 objektumot tártunk fel, amelyekből régészeti leletanyag nem került elő. Az egyik objektumban egy K–Ny-i tájolású egész szarvasmarhát tártunk fel. Régészeti leletek hiányában a lelőhely kormeghatározása bizonytalan, az előzetes terepbejárás során talált telepnyom (kemence) datálása is kérdéses. A lelőhely teljesen feltártnak tekinthető, a nyomvonal egyik irányában sem folytatódik.

BALOGH CSILLA – TÜRK ATTILA

118. Csengele, Fecskés

(Csongrád megye) B, Sza, Á, Kk

Az M5 1. sz. (MRT 12/13) lelőhely megelőző feltárását 2003. július 9. és november 17. között fejeztük be a 130–131. km-szelvényben. 1998-ban Horváth Ferenc és Vályi Katalin vezetésével kezdődött meg a feltárás a nyomvonal ezen szakaszán, akkor kora bronzkori és Árpád-kori (kun) objektumok kerültek elő.

A lelőhely az Aranykalász Tsz majorsági épületei mellett, azoktól DK-i irányba helyezkedik el, a környezetéből – amely egy mély fekvésű legelő – határozottan kiemelkedő Ny–K-i irányú ovális magaslaton. A domb mintegy 300 m-re található egy természetes vízfolyástól (ma Kisteleki-főcsatorna).

A lelőhelyen két, markánsan elkülönülő kultúrréteget figyeltünk meg, amelyeket 20–80 cm vastag, összefüggő futóhomokrétteg választott el. A felső rétegben szarmata, Árpád-kori és késő középkori objektumok kerültek elő igen nagy számban, amelyek az említett, sárgásbarna színű, helyenként barna humusszal kevert homokba mélyedtek. Feltárásukat és dokumentálásukat követően az elválasztó homokrétteg „lehumusztoltuk”. Az előzetesen kalkulált 12 600 m² felületen a felső szinten 12 685 m²-t, míg az alsó szinten 9574 m²-t – összesen 22 259 m² – tártunk fel.

Az általunk feltárt további 687 objektum döntő többségében Árpád-kori leletek, főként kerámiatöredékek kerültek elő. A vékony humuszréteg alatti humuszos homokban két Árpád-kori településréteg jelentkezett. A felső, rendkívül intenzív, késő Árpád-kori településszintet falalapárkos, kőkemencés házak, lekerekít-

tett sarkú téglalap alakú gödrök, felszíni építményekre utaló cölöplyukak, karámok és ovális, zárt árkok jellemzik. Több objektumból került elő lókoponya, kakascsontváz. A leletanyagban a korongolt kerámián kívül kézzel formált töredékek is vannak. A településszintet III. Béla pénzei és egy 12. századi vasnyílhegy keltezik.

A korábbi Árpád-kori fázist egy lazább szerkezetű település képezi, melybe karámok és kerek gödrök tartoznak. A leletanyag nagy részét a kerámiatöredékek teszik ki, melyek többsége bográcsokhoz tartozott.

Valószínűleg egy késő középkori településszinthez sorolható az itt előkerült kerámiaanyag alapján az a kút, amely fabélletes volt és felette tetőszerkezet állt.

Az Árpád-kori szintektől mélyebben 40–140 cm vastagságú futóhomokrétteg jelentkezett. Alatta helyenként fekete szerves talajrétegben, máshol az agyagos altalajban a Makó-kultúra kevésbé intenzív településének 70 objektumát (gödröket, cölöplyukakat és kopolyakutakat) tártunk fel.

BALOGH CSILLA – TÜRK ATTILA

119. Csengele, Mészáros-tanya

(Csongrád megye) Sza

A lelőhelyen (Csengele, 12/2) a megelőző feltárást 2003. június 2. és július 8. között végeztük el. A terület nagysága 10 000 m² volt, melyből 4428 m² területet humusztoltunk le és tártunk fel. A kitűzött felület két jól elkülönülő részre osztható. Maga a nyomvonal igen mély fekvésű, belvizes területen fut a kitűzött terület keleti felében. Itt 20–25 m távolságban, egymással párhuzamosan futó kutatóárkokkal vizsgáltuk át a mély fekvésű, szikes területet. A szürke színű agyagos, szikes talajban régészeti jelenség vagy leletanyag nem került elő. Ny-i irányban a kiemelkedés tetejét és Ny-i felét teljes egészében lehumusztoltuk és egy középső–késő szarmata kori település 117 objektumát tártuk fel.

A mezőgazdasági művelés által bolygatott, de nem túl intenzív lelőhelyen gödröket, cölöplyukakat és kutakat tártunk fel, melyek többségükben a lelőhelyet É–D-i irányban keresztező két, egymással párhuzamos, szürke színű agyagos betöltésű, feltehetően egykori érmeder között feküdtek.

Kiemelkedő lelet egy terra sigillata utánzat töredéke, illetve egy kézzel formált, kerámiaüzalékokkal soványított, közepesen kiégetett, barna színű, fekete foltos mély tál, mely egyben, teljesen ép állapotban maradt meg.

A lelőhely teljesen feltártnak tekinthető, sem a nyomvonal, sem a lehajtósáv irányában nem folytatódik.

BALOGH CSILLA – TÜRK ATTILA

120. Cserszegtomaj, „Újévi kétlikú barlang”

(Zala megye) U, R, V

A 2003. január 1-jén felfedezett barlang tisztítási munkálatai során 2003. március 16-án különböző régészeti